

Filippenzen

Filippenzen 1

1. Paulus en Timotheus, Hij voegt Timotheus hier bij zich als een oprecht leraars de Evangelies, om te tonen dat deze ook toestemt al wat de apostel aan hen schrijft. Zie 2 Cor. 1:1; 1 Thess. 1:1, en 2 Thess. 1:1. **dienstknachten van Jezus Christus, al den heiligen in Christus Jezus, die te Filippi zijn,** Van deze stad in Macedonië, zie Hand. 16:12. **met de opzieners Grieks *Episcopois*;** dat is, opzieners, waarvan het woord *bisschop* komt, hetwelk gemeen is allen opzieners der Kerk. Zie Hand. 20:17,28; 1 Tim. 3:1; Tit. 1:5,7; want hier blijkt, dat in ene gemeente meer zulke bisschoppen zijn geweest dan een. **en diakenen:** Dit woord wordt somtijds in het algemeen genomen voor allerlei dienaren, Matth. 20:26; Rom. 13:4, ook voor de leraars der Kerk, 1 Cor. 3:5, en 2 Cor. 11:23; Ef. 3:7; somtijds in het bijzonder, gelijk hier, voor degenen die de gemeente dienen in het verzorgen der armen, 1 Tim. 3:8,12, van welke instelling en ambt, zie Hand. 6.
2. **Genade zij u en vrede van God, onzen Vader, en den Heere Jezus Christus.**
3. **Ik dank mijn God, zo dikwijls als ik uwer gedenk.**
4. **(Te allen tijd in al mijn gebed voor u allen met blijdschap het gebed doende)**
5. **Over** Namelijk ik dank God, Filipp. 1:3. **uw gemeenschap** Dat is, over de grote weldaad, dat u ook het Evangelie is gepredikt, en dat gij met het geloof hebt aangenomen. Zie 1 Joh. 1:3. **aan het Evangelie, van den eersten dag** Namelijk dat gij het Evangelie hebt ontvangen en aangenomen. **af tot nu toe;**

6. **Vertrouwende ditzelve, dat Hij, Die Namelijk God de Vader. in u een goed werk** Namelijk des geloofs in *Christus* en der bekering tot God. **begonnen heeft, dat voleindigen** Dat is, meer en meer zal vermeerderen, versterken en bewaren. **zal tot op den dag van** Namelijk op welken *Christus* u uit dit leven tot Zich zal nemen, of uit de doden zal opwekken ten uitersten dage des oordeels. **Jezus Christus;**
7. **Gelijk het bij mij recht is,** Namelijk naar het recht en de wet der liefde, die geen kwaad denkt, en alle dingen gelooft, en alle dingen hoopt; 1 Cor. 13:5,7. **dat ik van u allen dit gevoel, omdat ik in mijn hart houde, dat gij, beide in mijn banden, en in mijn verantwoording** Namelijk in het rechthuis en elders. Zie Filipp. 1:13. **en bevestiging van het Evangelie, gij allen, zeg ik, mijner genade** Dat is, die mij van God gegeven is, niet alleen om te geloven in *Christus*, maar ook om Zijntwil te lijden. **mede deelachtig zijt.**
8. **Want God is mijn** Dit is ene wijze van eedzweren, welke de apostel hier gebruikt, omdat het nodig was dat de Filippensen van zijne liefde tot hen verzekerd zouden zijn. **Getuige, hoezeer ik begerig ben** Dat is, u allen liefheb, of naar u allen verlang. Zie 2 Cor. 9:14. **naar u allen, met innerlijke** Grieks *in de ingewanden*; een Hebreeuwse wijze van spreken overmits door een grote inwendige liefde de ingewanden als ontroerd en ontsteld worden. Zie Luk. 1:78. **bewegingen van Jezus Christus.** Dat is, welke affectie of liefde ontstaat in mij om *Christus'* wil, die gij met geloof hebt aangenomen, of omdat wij *Jezus Christus* tot een algemenen Zaligmaker hebben.
9. **En dit bid ik God, dat uw liefde nog** Dat is, de deugd der liefde, die in u is tot God en uwen naaste, in welke alle deugden van de eerste en tweede tafel begrepen zijn. **meer en meer overvloedig worde in erkentenis** Of, *met, door kennis*, namelijk van goddelijke zaken, die ter zaligheid nodig

zijn. **en alle gevoelen;** Namelijk inwendig gevoelen des verstands, waardoor de goddelijke zaken begrepen en onderscheiden worden.

10. Opdat gij beproeft Dat is, na beproeving en toetsing der leringen aan Gods woord, recht moogt verstaan en onderscheiden. **de dingen, die Of, die uitnemend zijn.** Het Griekse woord betekent beide. Want de kennis dezer goddelijke zaken verschilt veel, en is uitnemender dan enige andere kennis van wereldse zaken. Zie Rom. 2:18. **daarvan verschillen, opdat gij oprecht zijt,** Dat is, zonder geveinsdheid of bedrog. **en zonder aanstoot** Namelijk aan iemand, Matth. 18:7; waardoor hij zou verhinderd worden, of ten val gebracht, in de Christelijke loopbaan. Grieks *onergerlijk*, of *onaanstotelijk*. **te geven, tot den dag van Christus;** Zie Filipp. 1:4.

11. Vervuld met vruchten der gerechtigheid, Dat is, der Godzaligheid, vroomheid en nieuwe gehoorzaamheid. **die door Jezus Christus** Dat is, die door den Geest van *Christus* in ons gewrocht en voortgebracht worden. **zijn tot heerlijkheid** Dit is het einde waartoe en waarom alle goede werken moeten gedaan worden. Zie Ps. 115:1; Matth. 5:16; 1 Cor. 10:31; 1 Petr. 2:12, en 1 Petr. 4:11. **en prijs van God.**

12. En ik wil, dat Dat is, wordt niet verslagen of geergerd aan mijne gevangenis, maar wilt uit mij dit verstaan. **gij weet, broeders, dat hetgeen aan mij** Dat is, deze mijne gevangenis en verdrukking, die ik lijd om des Evangelies wil. **is geschied, meer tot bevordering** Dat is, dat het zover van daar is, dat dezelve den loop en verbreiding der Evangelische leer hinderlijk zou zijn, dat zulks ook, door de bestiering Gods, daartoe dienstig en bevorderlijk is. **van het Evangelie gekomen is;**

13. Alzo dat mijn banden Dat is, de oorzaak waarom ik met banden of ketenen gevangen ben en gehouden word; dat die niet enig kwaad feit bij mij bedreven is, maar alleen de leer des Evangelies. **in Christus**

Dat is, waarmede ik gebonden ben om *Christus'* wil. Zie Ef. 4:1. **openbaar geworden zijn in het ganse Of, hof, of, huis van den keizer Nero;** dat is, aan zijne raadsheren en hofgezin. Zie Filipp. 4:22. **rechthuis, en aan alle anderen;** Namelijk plaats en mensen, namelijk in deze stad van Rome en hieromtrent.

14. En dat het meerder deel der broeders in den Heere, door mijn banden Dat is, door mijne onnozelheid, standvastigheid, en kloekmoedigheid, die blijkt en van mij getoond wordt in deze mijne gevangenis. **vertrouwen gekregen** Dat is, kloekmoedig of vrijmoedig geworden zijnde. **hebbende, overvloediger het Woord onbevreesd** Namelijk Gods, dat is, de leer des Evangelies belijden en verkondigen. **durven spreken.**

15. Sommigen prediken Door deze verstaat de apostel enige leraars, die de rechtzinnige leer wel predikten, omdat er staat dat zij *Christus predikten*, maar dat hun hart niet zuiver was, maar met nijd en twist tegen Paulus beladen. **ook wel Christus door nijd en** Dat is, misgunnende Paulus de eer, die hem aangedaan werd van degenen, die door zijne predikatiën bekeerd werden. **twist, maar Of, strijd,** dat is, tegen Paulus en de andere oprechte leraars, dien zij daarmede zochten hinderlijk te zijn, of een deel van zijne eer aan zich te trekken. **sommigen ook door goedwilligheid.** Grieks *door een welbehagen*; dat is, met een oprecht, goedwillig en genegen hart tot bevordering van der mensen zaligheid.

16. Genen verkondigen wel Christus uit twisting, niet zuiver, Dat is, ten aanzien van hun hart, met hetwelk zij de leer predikten, niet met een zuiver en oprecht gemoed. Zie Filipp. 1:15. **menende aan mijn banden verdrukking toe** Dat is, mijn kruis nog meer te verzwaren, doordien zij met hunne predikatiën mij bij de gemeente zoeken verdacht en veracht te maken. **te brengen;**

17. Doch dezen uit liefde, Namelijk tot Gods eer, stichting der gemeente en zaligheid

der mensen. **dewijl zij weten, dat ik tot verantwoording** Dat is, om de leer des Evangelies ook in deze banden te verkondigen en te verdedigen tegen alle vijanden derzelve; hetwelk, dewijl het door de banden mij dikwijls verhinderd wordt, zij uit liefde mij daarin te hulp komen. Of, *vanwege de verantwoording. van het Evangelie gezet ben.* Of, *hier lig, namelijk gevangen.* Of, *van God hiertoe geroepen ben.*

18. **Wat dan?** Namelijk zal dit zijn, of teweegbrengen? Zal dit, of u of mij ontvoeren? Geenszins. **Nochtans wordt Christus op allerlei wijze, Grieks *alle*.** **hetzij onder een deksel,** Namelijk van ijver tot verbreiding des Evangelies, waarmede zij hun nijd en twist zoeken te bedekken. **hetzij in der waarheid,** Dat is met een oprecht en zuiver gemoed, zonder geveinsdheid of bedrog. **verkondigd; en daarin verblijd** Namelijk niet alleen dat *Christus* in der waarheid gepredikt wordt, maar ook dat Hij van deze anderen, hoewel met geen oprecht gemoed, immers gepredikt en Zijne leer tot zaligheid der mensen door hen alzo verbreid wordt. **ik mij, ja, ik zal mij ook verblijden.**

19. **Want ik weet, dat dit mij** Dat is, deze verdrukking, die zij mij uit nijdigheid en haat aandoen. **ter zaligheid gedijen zal, door uw gebed** Dat is, door de toebrenging of verlening des Heiligen Geestes, die ik door uw gebed voor mij van *Christus* verkrijgen zal. **en toebrenging des Geestes van Jezus Christus.**

20. **Volgens mijn ernstige verwachting** Het Griekse woord betekent ene verwachting als met uitgestrekte hoofde of hals. Zie Rom. 8:19. **en hoop, dat ik in geen zaak zal beschaamd worden;** Dat is, te schande komen door afwijking of bezwijking. **maar *dat* in alle vrijmoedigheid, gelijk te allen tijd,** Namelijk voordezen, in de voorgaande jaren van mijnen dienst, in welke mij ook vele verdrukkingen overkomen, en van mij kloekmoedig overwonnen zijn. **alzo ook**

nu, Christus zal groot gemaakt Dat is, geëerd, geroemd. Zie van dit woord Luk. 1:46. **worden in mijn lichaam,** Dat is, door het lijden, dat mij in het lichaam zou mogen aangedaan worden. Of, *door mijne verlossing.* **hetzij door het leven,** Dat is, hetzij dat ik het leven nog behoud, om Hem nog te dienen en te verheerlijken door de prediking des Evangelies. **hetzij door den dood.** Dat is, hetzij dat ik van den keizer omgebracht en gedood word, om *Christus* met mijnen dood te vereren en Zijne leer met mijn bloed te bevestigen.

21. **Want Of, want *Christus is mijn gewin in het leven en in het sterven.* het leven is mij** Dat is, zo ik nog in het leven blijf, zal ik het besteden ter ere en ten dienste van *Christus*. **Christus, en het sterven is** Dat is, zo ik gedood word, dat zal mij geen schade, maar groot gewin toebrengen, alzo ik voor de aarde den hemel, en voor dit ellendig sterfelijk leven en gelukkig eeuwig leven zal gewinnen. ***mij* gewin.**

22. **Maar of te leven in** Dit betekent hier niet naar de lusten des vleses te leven, gelijk Rom. 8:1, maar in dit lichamenlijk en tijdelijke leven te blijven. **het vlees, hetzelfde mij** Of, *of het leven in den vlees mij nog gebeurde, hetzelfde zou mij oorbaarlijk zijn.* Grieks *ene vrucht des werks.* **oorbaar zij, en wat ik verkiezen zal,** Namelijk indien mij de keuze van beide gegeven werd, òf te sterven, òf nog in het leven te blijven. **weet ik niet.** Namelijk overmits er aan wederzijden zeer gewichtige redenen zijn; zodat ik kwalijk weet welke als de gewichtigste mij het meest behoren te bewegen.

23. **Want ik word van deze twee** Namelijk verscheidene begeerten, die daarna uitgedrukt worden. **gedrongen,** Namelijk in mijn gemoed, niet wetende wat ik voor het beste zal houden, overmits er wederzijds krachtige en dringende redenen zijn. **hebbende begeerte, om ontbonden te** Of, *te verhuizen, te verherbergen;* dat is, uit dit leven te scheiden; ene gelijkenis, genomen van degenen, die uit ene herberg scheiden, om hunne reis naar hun vaderland

voort te zetten of ook die naar een ander land of plaats te scheep willen reizen, het touw van het schip losmaken om de reis aan te nemen. Zie dergelijke 2 Tim. 4:6. **worden en met Christus** Namelijk in den hemel, met mijne ziel, die zij niet kunnen doden. Zie Matth. 10:28; Luk. 23:43. **te zijn; want dat is zeer verre het beste.** Grieks *veel meer beter*; namelijk voor mij. Zie Ps. 16:11; Rom. 8:18.

24. **Maar in het vlees** Dat is, in dit lichamelijke leven. Zie Filipp. 1:22. **te blijven, is nodiger om uwentwil.** Namelijk om u en andere gemeenten in het geloof te versterken, en nog vele anderen voor *Christus* te winnen.

25. **En dit vertrouw** Sommige oude leraars menen dat de apostel dat zekerlijk wist uit een bijzondere openbaring Gods, *gelijk Hand. 23:11*; dat hij in deze eerste gevangenis niet zou omgebracht worden, en dat hij, vrijgelaten zijnde, daarna in Azië, Syrië, Griekenland en elders, nog wel tien jaren zou gepredikt hebben, en daarna wederom te Rome gevangen en omgebracht zijn. Maar dat is onzeker, en het blijkt Filip. 2:17, dat hij dit zegt niet van een zekere wetenschap, door goddelijke openbaring, maar van een waarschijnlijke gissing en hoop uit al de omstandigheden der zaak, dat hij in deze eerste verantwoording niet zou ter dood veroordeeld worden, hetwelk ook is geschied, gelijk uit de brieven, daarna in zijne banden geschreven, kan blijken. In zijn tweede verantwoording verklaart hij, dat de tijd zijner ontbinding nabij was; 2 Tim. 4:6,16. **en weet ik, dat ik zal blijven, en** Namelijk in het leven. **met u allen** Dat is, tot u Filippensen nog zal komen, en ene wijze bij u verblijven. **zal verblijven tot uw bevordering** Dat is, om met mijne leringen en predikatiën u meer en meer in kennis en godzaligheid te doen toenemen. **en blijdschap des geloofs;**

26. **Opdat uw roem in Christus** Namelijk dat gij van mij, een apostel van *Christus*, tot het geloof bekeerd en daarin versterkt zijt. **Jezus overvloedig zij aan**

mij, door Grieks *in mij*; namelijk als gij door uwe gebeden mijne verlossing zult verkregen hebben. **mijn tegenwoordigheid** Namelijk die ik hoop dat de Heere geven zal. **wederom bij u.**

27. **Alleenlijk wandelt** Of, *draagt u*. Het Griekse woord betekent, als een goed burger zich behoorlijk in zijne stad gedragen, zijnen omgang en wandel stellen. Zie ook Filipp. 3:20. **waardiglijk het** Dat is, gelijk betaamt dengenen, die de leer des Evangelies hebben geleerd en aangenomen. Zie Ef. 4:1; 1 Thess. 2:12. **Evangelie van Christus, opdat, hetzij ik kom en u zie, hetzij ik afwezig ben, ik van uw zaken moge horen, dat gij staat in een geest, met een gemoed** Grieks *ziel*. Zie Hand. 4:32. Door den geest wordt betekend het verstand, en door de ziel de wil en genegenheid. Of, het ene kan ene verklaring zijn van het andere. Anderen verstaan door dit woord *geest* den Heiligen Geest. **gezamenlijk strijdende door het geloof des Evangelies;**

28. **En dat gij in geen ding verschrikt wordt van degenen, die tegenstaan;** Dat is, die òf met valse leer, òf met zware vervolgingen en dreigementen zich stellen tegen de leer van *Christus*, om die te verdelen. **hetwelk hun wel** Namelijk den vervolgers en valse leraars. **een bewijs is** Dat is, een zeker teken dat zij ten verderve lopen. Zie 2 Thess. 1:5. **des verderfs, maar u der zaligheid,** Namelijk gelovigen, die u noch door valse leer laat verleiden, noch door vrees van vervolgingen verschrikken, om van het ware geloof af te wijken. **en dat van God.** Dat doet hij daarbij, opdat zij niet zouden menen dat hunne standvastigheid een verdienende oorzaak zou zijn der zaligheid, en opdat zij zouden weten dat deze standvastigheid niet van henzelfen, maar van God komt, gelijk in Filipp. 1:29 verklaard wordt.

29. **Want u is uit genade** Of, *geschonken om Christus' wil*. Zie Ef. 2:8. **gegeven in de zaak van Christus, niet alleen in Hem te geloven, Namelijk Christus. maar ook voor Hem** Dat is, om Zijntwil; om Zijne

leer en zaken wil. **te lijden**; Om *Christus'* wil verdrukkingen en vervolgingen onderworpen te zijn, en die lijdzaam te verdragen en overwinnen; Matth. 5:12; Hand. 5:41.

30. Denzelfden strijd hebbende, Namelijk te strijden en uit te staan. **hoedanigen gij in mij gezien** Namelijk als ik bij u was. Zie hiervan Hand. 16:19, enz. **hebt, en nu in mij hoort**. Namelijk uit de geruchten, wat ik hier te Rome dagelijks te lijden heb in mijne banden.

Filippensen 2

1. Indien er dan enige vertroosting of, *vermaning*. Want het Griekse woord betekent liefde. **is** Of, *plaats heeft bij ulieden; of bij u gelden mag*. in **Chris** Of, *plaats heeft bij ulieden; of bij u gelden mag*. **tus**, indien er enige troost is Of, *plaats heeft bij ulieden; of bij u gelden mag*. **der liefde**, Dat is, uit oprechte liefde gedaan. **indien er enige gemeenschap is** Of, *plaats heeft bij ulieden; of bij u gelden mag*. **des Geestes**, indien er enige innerlijke bewegingen Grieks *ingewanden*. Zie Filipp. 1:8. **en ontfermingen zijn**;
2. **Zo vervult mijn** Dat is, vermeerdert die hoe langer hoe meer met uwen Christelijken wandel. **blijdschap, dat gij moogt eensgezind zijn**, Door deze enigheid van zinnen wordt verstaan, niet alleen enerlei gevoelen in het verstand, aangaande hoofdstukken der Christelijke leer, maar ook enigheid in wil, genegenheden en liefde, gelijk hetzelfde hier ook uitgedrukt wordt. Zie Hand. 4:32. **dezelfde liefde hebbende, van een gemoed** Grieks *van ééne ziel*; of, *de zielen tezamen gevoegd hebbende*. **en van een gevoelen zijnde**.
3. **Doet geen ding door twisting of ijdele eer, maar door ootmoedigheid achte de een den ander uitnemender** Namelijk van gaven, of van diensten. **dan zichzelf**.
4. **Een iegelijk zie niet op** Namelijk voornamelijk, of, alleen. Want anderszins moet ook een Christen zijne huisgenoten

verzorgen, 1 Tim. 5:8. De apostel gebruikt hier een woord, hetwelk eigenlijk betekent te zien op iets als op een doelwit waar men naar schiet. **het zijne, maar** Dat is, zijn voordeel, eer, of gemak. **een iegelijk zie ook op hetgeen der anderen is**. Dat is, dat tot zijns naasten voordeel, eer, dienst en stichting strekt.

5. **Want dat gevoelen** Grieks *hetzelve worde gevoeld*; dat is, dat dan in u dezelfde gezindheid en genegenheid zij tot nederigheid. **zij in u, hetwelk ook in Christus Jezus was**;
6. **Die in de gestaltenis Gods** Grieks *morphe*; dat is, *gedaante*, of, *gestaltenis*, met welk woord hetzelfde hier overgezet is, omdat daardoor hier betekend wordt, niet alleen een goddelijke majesteit en heerlijkheid, maar ook het goddelijke wezen zelf, overmits zonder hetzelfde geen ware goddelijke majesteit en heerlijkheid kan wezen, en deze ook bij niemand kunnen zijn dan bij den waarachtigen God, Jes. 42:8. En uit het volgende blijkt dat door dit woord hier ook het wezen Gods betekend wordt, gelijk gezegd wordt, Filipp. 2:6, dat hij Gode even Dat is, Gode Zijnen Vader naar Zijn goddelijk wezen, en dienvolgens ook in majesteit en heerlijkheid volkomen gelijk te zijn en te blijven, als zijnde één met den Vader. Zie Joh. 5:18,26, en Joh. 10:20, en Joh. 16:15; Hebr. 1:3. gelijk was, en Filipp. 2:7, dat hij de gestaltenis van een dienstknecht heeft aangenomen; dat is, niet alleen een dienstbare en knechtelijke hoedanigheid, maar ook een ware menselijke natuur zelve met zodanige hoedanigheid bekleed. Zodat de woorden *gestaltenis Gods* te verstaan zijn van zijn wezen en staat, in welke hij geweest is van alle eeuwigheid, eer hij de menselijke natuur heeft aangenomen. Zie Joh. 1:1,14, en Joh. 17:5. **zijnde, geen roof** Dat is, geen zaak die ongeoorloofd, of onrechtvaardig was, die Hem met recht niet toebehoorde, alsof Hij ze geroofd had. **geacht heeft Gode even** Dat is, Gode Zijnen Vader naar Zijn goddelijk wezen, en dienvolgens ook in majesteit en heerlijkheid volkomen gelijk te zijn en te blijven, als zijnde één met den Vader. Zie Joh.

5:18,26, en Joh. 10:20, en Joh. 16:15; Hebr. 1:3. **gelijk te zijn;**

7. Maar heeft Zichzelven Namelijk gans vrijwillig. **vernietigd**, Grieks *verijdeld*; of *ledig gemaakt*; dat is, heeft het gebruik Zijner goddelijke heerlijkheid voor een tijd, om het werk onzer verlossing in den staat der nederigheid te volbrengen, gelijk als afgelegd, en Zich daarvan gelijk als ledig gemaakt, en in Zijn menselijke natuur verborgen gehouden, alleen enige klein straten derzelve door zijne wonderwerken en anderszins, altemet latende schijnden, Joh. 1:14, en Joh. 2:11. In het volgende Filipp. 2:8 wordt het verklaard met het woord *vernederd*. **de gestaltenis** Dit wordt verklaard met de volgende woorden, namelijk dat Hij een ware menselijke natuur heeft aangenomen, en met dezelve een gans nederigen en verachten staat, als van een slaaf of dienstknecht, om alzo voor onze zonden te voldoen, en tot onze verlossing Zijn Vader te dienen. Zie Jes. 53:11. **eens dienstknechts aangenomen hebbende, en is den mensen** Grieks *in gelijkmaking der mensen geworden zijnde*; dat is, den mensen gelijk gemaakt zijnde, namelijk niet alleen naar de menselijke natuur door Hem aangenomen, maar ook naar alle zwakheden derzelve, zonder zonde. Zie Hebr. 2:17, en Hebr. 4:15. Of, als een slecht en veracht mens. Zie Richt. 16:7,11, Ps. 82:7. **gelijk geworden;**

8. En in gedaante Daardoor wordt verstaan hetzelfde dat tevoren genoemd is *gestaltenis* en *gelijkmaking*; gevoegd met den uitwendigen wandel onder de mensen. **gevonden** Dat is, bevonden te zijn. **als een mens**, Dat is, als een waar en ook als een slecht en veracht mens. Zie Zie het voorgaande Filipp. 2:7. Filipp. 2:7. **heeft Hij Zichzelven vernederd, gehoorzaam geworden** Namelijk Zich aan den wil Zijns Vaders in alles gewillig onderwerpende. **zijnde tot den dood**, Dat is, niet alleen in allerlei bevelen, maar ook in de zwaarste, om den dood te sterven; dien Hij anderszins niet onderworpen was, noch naar Zijn goddelijke natuur, die onsterfelijk is, 1 Tim. 1:17; noch naar Zijn menselijke, overmits in dezelve gene

zonde was, 1 Joh. 3:5, en daarom de bezolding derzelve niet verdiend had, Rom. 6:23. **ja, den dood des kruises**. Dat is, den allerbittersten en allersmadelijksten dood, die ook van God vervloekt was, Deut. 21:23. Onder deze uiterste trap van vernedering begrijpt de apostel alle andere, die dezelve voorgegaan zijn naar lichaam en naar ziel, en drukt deze uit om te beter de uiterste vernedering van *Christus* voor ogen te stellen, en de gelovigen daarmede tot nederigheid te vermanen.

9. Daarom heeft Met dit woord *daarom* wordt niet aangewezen dat *Christus* met deze vernedering de volgende heerlijkheid voor Zichzelven zou verdiend hebben; want al wat *Christus* verdiend heeft, dat heeft Hij voor ons verdiend, Joh. 17:19; maar wijst alleen aan wat hierop gevolgd is, of betamelijk was te volgen. Zie dergelijke Hand. 20:26; Hebr. 3:7; 2 Petr. 1:10. **Hem ook God** Namelijk de Vader. **uitermate verhoogd**, Namelijk nadat Hij van de doden opgestaan en ten hemel opgevaren zijnde, ter rechterhand Gods gezet is in de hoogste heerlijkheid, Ef. 1:20; Hebr. 1:3, welke Hij wel naar Zijn goddelijke natuur van eeuwigheid heeft gehad, Joh. 17:5; maar alzo hij het gebruik van die in den staat Zijner nederigheid gelijk als afgelegd had, zo heeft Hij hetzelfde na Zijne hemelvaart wederom aangenomen en heerlijk vertoond, en Zijn menselijke natuur is naar lichaam en naar ziel met zo hoge heerlijkheid en gelukzaligheid versierd, als een schepsel ontvangen kan, verre tebovengaande alle heerlijkheid van engelen en andere mensen. **en heeft Hem een Naam** Daardoor wordt verstaan niet de blote naam, waardoor hij van andere mensen onderscheiden is; want dien heeft Hij ook in den staat Zijner nederheid gehad; noch ook alleen de vermaardheid van Zijnen persoon, maar de majesteit en heerlijkheid deszelve. Zie Ef. 1:21. **gegeven**, Of, *geschonken*. Zie Filipp. 1:29. Waarmede te kennen gegeven wordt dat deze verhoging geschied is naar des Vaders wil en believen. **welke boven allen naam is**; Dat is, de allergrootste en hoogste heerlijkheid.

10. Opdat Of, zodat. in de Naam Dat is, deze *Jezus Christus* aldus verheerlijkt zijnde, en vanwege deze Zijne heerlijkheid. **van Jezus zich zou buigen alle knie** Dat is, alle redegebruikende schepselen zich onderwerpen, zelfs ook Zijne vijanden tegen hunnen dank. De apostel ziet hier op hetgeen God zegt, Jes. 45:23, en past datzelfde *Jezus Christus* hier toe, gelijk ook Rom. 14:11. Deze woorden moeten dan niet eigenlijk verstaan worden, te weten, dat als de naam *Jezus* genoemd wordt, men de knieën zou moeten buigen, gelijk sommigen uit misverstand van deze plaats, niet zonder bijgeloof doen, want de engelen en boze geesten, van welke hier ook gesproken wordt, eigenlijk geen knieën hebben; maar bij gelijkenis van den uiterlijken eerbied, dien men koningen of prinsen daarmede betoont, onder welke men staat, wordt hier verstaan de onderwerping aller schepselen onder *Christus*, als den Heere der heren, en Koning der koningen, Openb. 19:16, den overste der koningen der aarde, Openb. 1:5, en den Heere overal, Hand. 10:36. **dergenen, die in den hemel,** Namelijk de heilige engelen en zalige zielen, Openb. 5:13. **en die op de aarde,** Dat is, alle mensen op de aarde levende. **en die onder de aarde zijn.** Dat is, alle mensen, die gestorven en in de graven zijn, of, ook alle boze geesten en verdoemde mensen, die in de hel zijn, dat is, alle redegebruikende schepselen in welke plaats der geschapen wereld zij ook zouden mogen zijn. Want hoewel de duivelen en de goddeloze en verdoemde mensen *Christus* de behoorlijke onderdanigheid en eer niet tonen, zo moeten zij nochtans, ook tegen hunnen dank, Hem, als den Heere en Rechter over allen, onderworpen zijn. Zie Ps. 22:30, en Ps. 72:9.

11. En alle tong zou belijden, Namelijk van alle natiën en volken, en ook van alle redegebruikende schepselen, niet alleen der goeden maar ook der kwaden, dewelke, hoe zeer zij zich tegen *Christus* stellen, evenwel Hem, tegen hun dank, dikwijls hebben moeten belijden, Mark. 5:7; Hand. 16:17; en zullen in het laatste oordeel Hem moeten erkennen voor den Rechter der levenden en

der doden, en voor den Heere, Matth. 7:22. **dat Jezus Christus Of, dat de Heere Jezus zij Christus,** dat is, de Gezalfde. **de Heere zij, tot heerlijkheid** Dat is, welke belijdenis strekt tot uitbreiding van de heerlijkheid des Vaders, die uit enkel barmhartigheid en genade jegens ons, dezen Zijnen Zoon *Jezus* tot een Heere en Zaligmaker gesteld en gegeven heeft. **Gods des Vaders.**

12. Alzo dan, mijn geliefden, gelijk gij te allen tijd gehoorzaam geweest zijt, Namelijk het Evangelie, hetzelfde met een waar geloof aannemende, en met een godzaligen wandel belevende. **niet als in mijn tegenwoordigheid alleen, maar veelmeer nu in mijn afwezen, werkt uws zelfs** Dat is, benaarstigt, bearbeit, gebruikende de middelen die God tot bevordering derzelve heeft verordineerd. **zaligheid met vreze en beven;**

13. Want het is God, Die in u werkt Dit wordt daarbij gedaan opdat men uit deze voorgaande vermaning niet zou denken of besluiten, dat de mens uit zichzelf en door zijn eigen krachten de zaligheid zou kunnen werken. Zie Filipp. 1:6; 2 Cor. 3:5; Jak. 1:17. **beide het willen** Dat is, niet alleen het kunnen willen, maar ook het willen zelf; den wil krachtiglijk neigende en buigende om het goede te verkiezen, en alzo van onwilligen gewilligen makende, door de kracht des Heiligen Geestes; Joh. 3:5, en Joh. 6:44; Rom. 9:16; 1 Petr. 1:3. **en het werken, Of, het uitwerken;** dat is, het doen en volbrengen van het goede dat men wil. **naar Zijn welbehagen.** Dat is, niet naar enige voorgaande goede schikking of voorbereiding, die Hij in den mens zou vinden, maar naar Zijn believe, uit loutere genade. Zie Ef. 1:5,9,11, en Ef. 2:8; 2 Tim. 1:9.

14. Doet alle dingen Namelijk die u de Heere beveelt, hoe zwaar die ook het vlees zouden mogen zijn. **zonder murmureren** Dat is, gewillig en geduldig. **en tegenspreken;**

15. Opdat gij moogt onberispelijk Dat is, alzo dat de mensen uwen wandel met

- recht niet mogen berispten. Zie Luk. 1:6; Ef. 5:26,27. **en oprecht zijn, Of, eenvoudig, zonder bedrog.** Zie Matth. 10:16. **kinderen Gods zijnde, onstraffelijk in het midden van een krom** Dat is, ongelovige en onwedergeboren mensen. Zie Hand. 2:40. **en verdraaid geslacht, onder welke** Namelijk mensen. **gij schijnt als** Dat is, voortaan ook moet schijnen en voorlichten. **lichten in de wereld;**
16. **Voorhoudende** Dat is, de gezonde leer des Evangelies standvastig behoudende, belijdende en betrachtende, of voordragende. **het woord des levens,** Dat is, in hetwelk ons het eeuwige leven, en de weg om daartoe te komen, aangewezen wordt, en hetwelk ons daartoe leidt. Zie Joh. 6:68. **mij tot een roem tegen den dag van** Namelijk als Hij zal komen om alle mensen te oordelen, of mij uit dit leven te verlossen. **Christus, dat ik niet tevergeefs heb gelopen** Namelijk in de loopbaan van mijn dienst aan u bediend door de predikatie van dit woord., **noch tevergeefs gearbeid.**
17. **Ja, indien ik ook** Namelijk mijn bloed vergietende om des Evangelies wil. **tot een drankoffer** Het Griekse woord betekent zo geofferd te worden, gelijk in het Oude Testament, benevens het offer van meel, ook wijn tot drankoffer opgeofferd werd. De apostel ziet hier op het storten zijns bloeds; want het bloed der martelaren is den Heere een aangename offerande; Ps. 116:15. **geofferd worde over de offerande** Dat is, omdat ik u door de predikatie des Evangelies Gods gelijk als opgeofferd en toegeheilgd heb, en daarmede u gediend heb, om tot het geloof te brengen, waarin gij door mijnen dood zult bevestigd worden. **en bediening** Grieks *Leitourgia*. Zie van dit woord Rom. 15:16; 2 Cor. 9:12; Hebr. 8:2,6. **uws geloofs, zo verblijde ik mij, en verblijde mij met u allen.**
18. **En om datzelfde verblijdt gij** Dit kan verstaan worden of vermanender wijze, dat zij zich dan zullen verblijden; of, verhalenderwijze, dat zij zulks deden. **u ook, en verblijdt ook ulieden met mij.**
19. **En ik hoop in den Heere** Dat is, met hulp en door de genade des Heeren, zo het Hem zal believe. Zie Hand. 18:21; 1 Thess. 3:2. **Jezus Timotheus haast tot u te zenden, opdat ik ook welgemoed moge zijn, als ik uw zaken zal verstaan hebben.**
20. **Want ik heb niemand, die even alzo gemoed** Grieks *gelijkzelig*; dat is, die u even zo goed hart toedraagt als ik en als hij. **is, dewelke oprechtelijk** Het Griekse woord betekent eigenlijk zo oprecht, als het van de natuur zelve komt, gelijk de ouders voor hunne kinderen zorgen, die van hen geboren zijn. **uw zaken zal** Namelijk die aangaan de stichting van uwe gemeente en uwe zaligheid. **bezorgen.**
21. **Want zij zoeken allen** Dat is, bijna allen, of meest allen, gelijk Matth. 10:22; Mark. 1:5; Joh. 10:8. **het hunne,** Dat is, hun eigen gemak, nut, of eer. **niet hetgeen van Christus** Dat is, hetgeen tot bevordering van *Christus'* rijk, eer en leer behoort. **Jezus is.**
22. **En gij weet zijn beproeving,** Dat is, de proefstukken van zijne oprechtheid en getrouwheid, die hij voor dezen dikwijls heeft getoond. Of, hoe dat hij altijd oprecht en getrouw bevonden is geweest. **dat hij, als een kind** Dat is, niet als een knecht uit bedwang, maar met een onderdanige en bereidwillige genegenheid. Zie 1 Cor. 4:17; 2 Tim. 2:1. **zijn vader, met mij gediend** Dat is, mij geholpen heeft in het verkondigen, verbreiden en verdedigen van de leer des Evangelies. **heeft in het Evangelie.**
23. **Ik hoop dan wel dezen** Namelijk Timotheus, zulk een treffelijk jonge man en getrouw leraar, die mij zo dienstig en behulpzaam is geweest. **van stonde aan te zenden, zo haast als ik in mijn zaken** Namelijk die aangaan de bediening van mijn ambt. **zal voorzien hebben;**
24. **Doch ik vertrouw** Dat is, ik hoop vastelijk en twijfel weinig daaraan; want dit

betekent hier niet een vaste zekerheid des harten, maar een grote en sterke hoop. Zie Filipp. 1:25. **in den Heere, dat ik ook zelf haast tot u komen zal.**

25. Maar ik heb nodig geacht tot u te Namelijk nu terstond met dezen zendbrief. **zenden Epafroditus,** Zie van hem ook Filipp. 4:18. Sommige menen, dat hij dezelfde zou zijn die *Epafros* genaamd wordt, Col. 1:7, en Col. 4:12; Filem.:23, maar dat is onzeker. **mijn broeder,** Dat is, mijn medebroeder en een leraar des Heiligen Evangelies. **en medearbeider** Namelijk in het werk van de verkondiging des Evangelies. **en medestrijder,** Namelijk in den geestelijken strijd tegen de vijanden des Evangelies, met grote moeite en gevaar zijns levens. **en uw afgezondene,** Grieks *Apostolon*; welk woord in het bijzonder betekent enen die van *Christus* zelf geroepen en uitgezonden is, om het Evangelie te prediken door de gehele wereld, Gal. 1:1; Ef. 4:11; maar hier wordt het breder genomen in het algemeen, voor een die van iemand afgezonden is, om uit zijnen naam of voor zich iets uit te brengen hetgeen zij tot zijn onderhoud toegevoegd hadden. Of ook, uwen leraar; want also wordt dit woord ook somtijds genomen voor allerlei leraars. Zie Rom. 16:7; 2 Cor. 8:23. **en bedienaar** Waarom de apostel hem zo noemt, wordt breder verklaard Filipp. 4:23. **mijner nooddrift;**

26. Dewijl hij zeer begerig was naar u allen, Dat is, om u allen weder te zien en bij u te zijn. **en zeer beangst was,** Het Griekse woord betekent een zeer bekommerlijke verwachting van enig kwaad of leed, met grote benauwdheid des harten. Zie Matth. 26:37; Mark. 14:33. **omdat gij gehoord hadt,** Namelijk wist dat gij, die Hem zo lief en waard hebt, daarover ten uiterste zoudt bedroefd zijn. **dat hij krank was.**

27. En hij is ook krank geweest tot nabij den Dat is, also dat hij in groot gevaar is geweest, dat hij aan die ziekte zou gestorven zijn. **dood; maar God heeft Zich zijner ontfermd;** Dat is, heeft hem

uit genade bij het leven behouden en tot gezondheid wedergebracht. **en niet alleen zijner, maar ook mijner,** Namelijk also ik houd de genade, die hem geschied is, alsof zij mijzelven gedaan ware, om de hulp die ik van hem heb. **opdat ik niet droefheid op** Namelijk om den dood van zo een treffelijk leraar en dienstig werktuig in de kerk Gods. **droefheid zou hebben.** Namelijk die mij in deze banden van de vijanden des Evangelies dagelijks aangedaan wordt.

28. Zo heb ik dan hem te spoediger gezonden, Namelijk zo haast hij weder gezond is geworden. Of, te vlijtiger, te naarstiger. **opdat gij, hem ziende, wederom u zoudt verblijden, en ik te min zou** Namelijk gelijk ik ben geweest als gij uwen getrouwen leraar zo lang hebt moeten ontberen. **droevig zijn.**

29. Ontvangt hem dan in den Heere, Dat is, om des Heeren wil, wiens dienaar hij is; of, onthaalt niet met een wereldse vreugde, maar gelijk den Heere aangenaam is. **met alle blijdschap, en houdt dezulken** Dat is, die dienaars zijn des Evangelies, en voornamelijk die zo getrouw zijn als hij en Timotheus. **in waarde.** Of, *in eer*; of, *dierbaar.*

30. Want om het werk Dat is, om het werk waartoe *Christus* hem beroepen had; of, hetwelk hij tot verbreiding van het rijk van *Christus* en tot Zijne eer aangenomen had. Waardoor verstaan wordt, òf in het algemeen de dienst des Woords met al wat daaraan kleeft, òf in het bijzonder de dienst, dien hij den apostel gedaan had, in het overbrengen van hetgeen de Filippensen hem gezonden hadden, en die hij nog deed in hem te dienen in zijne banden; hetwelk alles ook strekte tot verbreiding en dienst van het rijk van *Christus*. **van Christus was hij tot nabij den** Dat is, is in groot gevaar zijns levens geweest, namelijk òf op die gevaarlijke reis, òf hier te Rome, omdat hij mij helpt en dient in het Evangelie te verbreiden. **dood gekomen, zijn leven** Grieks *zijne ziel*. **niet achtende,** Het Griekse woord betekent raad nemen zonder op zijn ziel of leven te

achten of te letten; dat is, dat hij, overlegd hebbende wat hij behoorde te doen, zijn leven in gevaar te stellen, of zijn dienst na te laten, besloten en raad genomen heeft zijn leven liever te wagen. **opdat hij het gebrek** Dat is, opdat, dewijl gij zelf hier niet tegenwoordig kunt zijn om mij te dienen in mijne banden, hij in uwer aller plaats hetzelfde zou mogen doen. Grieks *uw gebrek der bediening aan mij. uwer bediening aan mij vervullen zou.*

Filippen 3

1. **Voorts, mijn broeders, verblijdt u in den Heere.** Dat is, om de genade, die ons de Heere gedaan heeft. Of, met ene vreugde, die den Heere aangenaam is, namelijk midden in de verdrukkingen. **Dezelfde dingen** Namelijk die ik u tevoren mondeling geleerd heb. Zie 2 Thess. 2:15. **aan u te schrijven, is mij niet verdrietig,** Of, *is mij niet zwaar, moeilijk, vervelend.* **en het is u zeker.** Dat is, het strekt en is dienstig tot uwe verzekering, om daardoor in de waarheid der Christelijke leer en in het geloof meer en meer bevestigd te worden.
2. **Ziet op de honden,** Dat is, let op de honden, en wacht u van de valse apostelen, die hij van dezen smadelijken naam van honden noemt, om hun aard uit te drukken, dat zij onbeschaamd de rechte leraars met hunne lasteringen aanblaffen en bijten. **ziet op de kwade arbeiders,** Dat is, die wel veel arbeid en moeite aannemen, maar om een kwade en verderflijke leer den mensen in te planten. **ziet op de versnijding.** Dat is, die uit de besnijdenis zijn, daarop roemen, en leren dat de besnijdenis ter zaligheid nodig is. Hetwelk niet zozeer ene *besnijding*, als wel ene *versnijding* met recht mag genoemd worden. De apostel verandert hier zeer aardiglijk het woord *besnijding* in *versnijding*, omdat deze valse leer dier apostelen de mensen die haar aannemen, van *Christus* afsnijdt, en hen ter verderve als in stukken versnijdt.
3. **Want wij zijn** Namelijk die onze gerechtigheid in *Christus* alleen zoeken en

stellen, gelijk hierna verklaard wordt. **de besnijding,** Dat is, de rechte besnijding, die voor God geldt, welke is de inwendige besnijding des harten. Zie Rom. 2:29. **wij, die God in den Geest dienen,** Of, *met den geest;* dat is, inwendig met de ziel en het hart, Joh. 4:24; Ef. 6:18. Of, *door de kracht des Heiligen Geestes.* **en in Christus** Namelijk dat wij in Hem en in Zijne gerechtigheid alleen onze zaligheid hebben; 1 Cor. 1:30,31. **Jezus roemen, en niet in het vlees betrouwen.** Dat is, op die uiterlijke ceremoniën der wet of uiterlijke besnijding des vlees en onderhouding derzelve, om daardoor zalig te worden; en wordt gesteld tegen het woord, *geest*, tevoren gebruikt.

4. **Hoewel ik heb,** Grieks *hoewel ik betrouwen heb ook in het vlees;* dat is, hoewel ik ook stof heb aangaande die uiterlijke besnijding en andere ceremoniën der wet, mitsgaders de uiterlijke voordelen der Joden, om daarop te betrouwen, namelijk zo men zijn vertrouwen om zalig te worden daarop mocht stellen. **dat ik ook in het vlees betrouwen mocht; indien iemand anders** Namelijk van deze valse apostelen, die altijd op dat uiterlijke zeer roemden, en daarin hunne zaligheid zochten. **meent te betrouwen in het vlees, ik nog meer;**
5. **Besneden ten Grieks achtdaagse besnijdenis.** achtsten dage, uit het geslacht van Israel, van den stam van Benjamin, een Hebreer uit de Hebreë, naar de wet Dat is, ten aanzien van het verstand der wet; of, uit die drie secten, die onder het Joodse volk waren, Sadduceën, Esseën en Farizeën, was ik toegedaan de secte der Farizeën, die de allerbescheidenste wordt gehouden, Hand. 26:5. **een Farizeer;**
6. **Naar den ijver** Namelijk voor de onderhouding van de ceremoniën der wet; waarin de valse apostelen ook zeer, doch verkeerdelijk, ijverden. **een vervolger der Gemeente;** Namelijk der Christenen, die hunne zaligheid niet zochten in de werken der wet, maar in *Christus* alleen. **naar de rechtvaardigheid, die in de wet is,**

Dat is, die de wet uiterlijk van de mensen eist. **zijnde onberispelijk.** Namelijk alzo dat de mensen mij niet konden bestraffen over enige moedwillige overtreding der wet, dewijl mijn uiterlijke werken aan de wet Gods gelijkvormig waren. Waardoor hij verklaart nochtans niet gerechtvaardigd te zijn.

7. Maar hetgeen mij gewin was, Grieks *die mij winsten waren;* dat is, dat ik in dien tijd mij nuttig en voordelig achtte te zijn ter zaligheid. **dat heb ik om Christus' wil schade geacht.** Dat is, daarentegen als schade aanbrengende verworpen.

8. Ja, gewisselijk, ik acht ook Dat is, ik heb dat niet alleen zo geacht als ik eerst tot *Christus* bekeerd ben geweest, maar acht het als nog zo, en blijf bij dezelfde mening. **alle dingen** Namelijk door welke de mensen hunne zaligheid zoeken buiten *Christus*. **schade te zijn, om de uitnemendheid der kennis** Namelijk niet der blote kennis alleen, maar der zaligmakende kennis, die met vertrouwen en geloof vergezelschaft is, Joh. 17:3; gelijk de woorden *mijns Heeren* ook te kennen geven. **van Christus Jezus, mijn Heere; om Wiens wil ik al die dingen** Grieks *alle dier dingen schade geleden hebben.* schade gerekend heb, en acht die drek te zijn, Het Griekse woord betekent eigenlijk dingen, die òf van de honden uitgeworpen, òf den honden voorgeworpen worden; dat is, vuile en verwerpelijke dingen. **opdat ik Christus moge gewinnen.** Dat is, de gerechtigheid van *Christus* deelachtig worden, hetwelk het grootste gewin is.

9. En in Hem Dat is, in Zijne gemeenschap, Hem door het geloof ingelijfd en Zijne gerechtigheid deelachtig zijnde. **gevonden worde,** Namelijk in het gericht Gods. **niet hebbende** Dat is, mij niet verlatende op mijn eigen gerechtigheid. **mijn rechtvaardigheid, die uit de wet** Dat is, die bestaat in volkomen onderhouding der wet, zo der zeden als der ceremoniën. **is, maar die door het geloof** Dat is, die men verkrijgt als men in *Christus* gelooft en Zijne gerechtigheid daardoor aanneemt, en

die den gelovigen van God uit genade als hunne gerechtigheid wordt toegerekend. **van Christus is, namelijk de rechtvaardigheid,** Namelijk *Christus*. **die uit God is** Dat is, die God ons schenkt en genadiglijk toerekent; Rom. 4:6. **door het geloof;** Grieks *in;* dat is, die wij verkrijgen en ons toeëigenen door het geloof, als door een geestelijk instrument, waardoor deze gerechtigheid aangenomen wordt.

10. Opdat ik Hiermede beschrijft hij het ware zaligmakende en rechtvaardigmakende geloof, waarin dat bestaat, waarop het ziet en wat het voorbrengt. **Hem** Namelijk *Christus*. **kenne, en** Zie Filipp. 3:8. **de kracht Zijner** Dat is, de vruchten en weldaden, die Hij, door Zijnen dood ons verkregen hebbende, door Zijne opstanding krachtig toeëigent en toebrengt, namelijk onze rechtvaardigmaking voor God, en de kracht om uit den dood der zonden op te staan. Zie Rom. 4:25, en Rom. 6:3,4, enz., en Rom. 8:11; 1 Petr. 4:1,2. **opstanding, en de gemeenschap Zijns** Dat is, opdat ik deel heb aan de vruchten van het lijden van *Christus*; namelijk dat ik daardoor van de straf der zonden verlost en tot een nieuw leven opgewekt worde, en om Zijntwil gaarne verdrage alle lijden, kruis en verdrukking, die mij om Zijntwil zou mogen overkomen. **lijdens, Zijn dood** Namelijk de oude mens in mij gedood zijnde, Rom. 6:5,6, en om Zijntwil den gansen dag gedood wordende; Rom. 8:36. **gelijkvormig wordende;**

11. Of ik enigszins Deze woorden betekenen hier niet enige onzekerheid dezer zaak, maar de zwaarheid om die te verkrijgen, om daarmede den lust en vlijt op de scherpen. En de zin is: Daarna vlijtiglijk trachtende of ik enigszins, enz. **moge komen tot de wederopstanding** Namelijk de zalige opstanding der rechtvaardigen, en daardoor tot de eeuwige heerlijkheid en gelukzaligheid, Luk. 14:14; Joh. 6:39,40,44,54; waarom de gelovigen en rechtvaardigen alleen genaamd worden kinderen der opstanding, Luk. 20:36. Niet dat de goddelozen ook niet zullen opstaan, Dan. 12:2; Hand. 24:15; maar hunne opstanding zal

zijn ter verdoemenis, Joh. 5:29, en overzulks meer een val dan ene opstanding. **der doden.**

12. Niet dat ik het alrede gekregen Namelijk de volmaaktheid der wedergeboorte in dit leven. **heb, of alrede volmaakt ben;** Namelijk in wedergeboorte. **maar ik jaag er naar,** Grieks *ik vervolg*; namelijk met grote lust en vlijt. **of ik het ook** Daarmede wil hij niet zeggen, dat hij onzeker is of hij het verkrijgen zal, maar wijst de zwaarheid van de zaak aan en zijn ijver daarnaar, gelijk in Filipp. 3:11. **grijpen mocht, waartoe** Dat is, om welke te verkrijgen. **ik van Christus** Dat is, van *Christus*, gelijk als gegrepen en gevangen, toen ik Zijne kerk vervolgende, en gelijk als in het verderf lopende, op den weg naar Damaskus van Hem aangegrepen en tot Hem bekeerd ben, Hand. 9. Zie dergelijke 1 Cor. 13:12. **Jezus ook gegrepen ben.**

13. Broeders, ik acht niet, Dat is ik laat mij dat niet voorstaan, gelijk sommigen zouden mogen denken, omdat ik zozeer roem van de gemeenschap van *Christus* en Zijne weldaden. **dat ik zelf het gegrepen heb.**

14. Maar een ding doe ik, vergetende, hetgeen Dat is, niet tevreden zijnde met hetgeen van mij goeds zou mogen gedaan zijn voor dezen. **achter is,** Dat is, dat voorbij is, waarmede verstaan wordt hetgeen hij tot nog toe gedaan heeft, ook nu bekeerd zijnde tot *Christus*; ene gelijkenis, genomen van degenen, die in ene loopbaan alrede ver gelopen zijn, en de afgelopen plaats achter zich laten. Zie 1 Cor. 9:24. **en strekkende mij** Of, *uitstreckende*, gelijk de lopers hun hoofd, hals, armen en lichaam voorwaarts uitstrekken, om te sterker te lopen; bij welke gelijkenis hij zijn grote en naarstige vlijt verklaart, die hij met alle kracht aanwendt om daartoe te geraken. **tot hetgeen voor** Dat is, dat nog afgelopen moet worden, om tot het einde of perk te komen. Of, tot de beloften des Evangelies, die ons zijn voorgesteld, om die te bekomen en te grijpen. **is, jaag ik** Grieks *vervolg*, gelijk Filipp. 3:12.

naar het wit, Dat is, naar het perk aan het einde der loopbaan gesteld, naar hetwelk de lopers met strijd lopen, om die eerst te grijpen, en alzo den prijs te gewinnen. **tot den prijs** Grieks *brabeion*: waardoor verstaan wordt ene kroon of andere verering, die gegeven werd aan dengene, die in de loopbaan gewonnen had. En de apostel verstaat daardoor de eeuwige zaligheid, die hij noemt ene kroon der gerechtigheid; 2 Tim. 4:8. **der roeping Gods,** Dat is, die gegeven zal worden dengenen, die God krachtig heeft geroepen tot de gemeenschap der zaligheid, en die deze roeping gehoorzaam zijn, en dienvolgens tot het einde toe deze loopbaan standvastig uitlopen. **die van boven is** Dat is, die ons van God uit den hemel gewordt, en ons tot de hemelse gelukzaligheid nodigt en brengt. **in Christus Jezus.** Dat is, die door de verdiensten van *Christus* alleen te verkrijgen is, en die om dezelve, en door Hem ons gegeven wordt.

15. Zovelen dan als wij volmaakt zijn, Door dit woord verstaat de apostel niet degenen, die in de onderhouding der wet geheel volmaakt zouden zijn, want dat heeft hij tevoren van zichzelf ontkend, Filipp. 3:12,13, maar degenen, die in de hoofdstukken van den Christelijken godsdienst wel en grondig verstaan, en daarin gelijk als tot volwassen ouderdom gekomen zijn, Ef. 4:13, tegen welken gesteld worden degenen, die nog als kinderen zijn in kennis. Zie 1 Cor. 2:6, en 1 Cor. 3:1; Hebr. 5:13,14. **laat ons dit gevoelen;** Namelijk dat van mij hier tevoren geleerd is; namelijk van de rechtvaardigmaking des mensen voor God, Filipp. 3:9, en van onze onvolmaaktheid in dit leven, Filipp. 3:12, en dergelijke. **en indien gij iets anderszins** Namelijk in zaken van minder gewicht. **gevoelt, ook dat zal u God** Namelijk doende u mettertijd in kennis toenemen en opwassen, mits dat gij u leerzaam aanstelt en de middelen daartoe naarstiglijk gebruikt. Dit zegt hij niet van heimelijke openbaringen buiten het woord Gods, maar van de gewone openbaringen of bekendmakingen, die hij doet door de predikatiën zijns woords, vergezelschap met

de verlichting Zijns Geestes. En dit wordt gezegd voornamelijk tot troost van de zwakken, die nog niet recht konden verstaan, dat de wet der ceremoniën geheel was afgedaan; dat namelijk God hun mettertijd dat ook zou te verstaan geven. Zie hiervan ook Rom. 14. **openbaren.**

16. **Doch, daar wij toe** Dat is, in die stukken der leer tot welker verstand wij door de genade Gods zijn volbracht. **gekomen zijn, laat ons *daarin* naar denzelfden regel** Dat is, naar de kennis, die wij daarvan hebben uit Gods Woord, hetwelk als een regel of richtsnoer is, waarnaar wij ons geloof en wandel moeten richten. **wandelen, laat ons hetzelfde gevoelen.**

17. **Weest mede** Of, *tezamen, tegelijk.* **mijn navolgers,** Namelijk in gevoelen en in wandel. Zie 1 Cor. 11:1. **broeders, en merkt op degenen, die alzo wandelen,** Namelijk gelijk ik wandel; gelijk in het volgende verklaard wordt. **gelijk gij ons tot een voorbeeld hebt.**

18. **Want velen wandelen** Namelijk van de leraars, die het woord prediken en wandelen in hunne beroeping niet, gelijk wij doen. ***anders;* van dewelken ik u dikmaals gezegd** Namelijk als ik bij u was, ulieden voor hen in mijne predikatiën waarschuwend. **heb, en nu ook** Namelijk door dit mijn schrijven. **wenende zeg,** Dat is, met droefheid des harten, ontstaande daaruit, dat deze lieden met hun valse leer en ongeregeld leven de gemeente verleiden en verstoren, en zichzelf het verderf over den hals halen. **dat zij vijanden des** Dat is, tonende dat zij vijanden zijn van de leer, waardoor geleerd wordt dat de mensen niet door de onderhouding van de wet, maar door de enige offerande van *Christus* aan het kruis geschied, zalig worden; 1 Cor. 1:23,24, en 1 Cor. 2:2. **kruises van Christus zijn;**

19. **Welker einde** Dat is, die eindelijk van God met de eeuwige verdoemenis zullen gestraft worden, Openb. 19:20,21. Zie ook Filipp. 1:28. **is het verderf, welker God is de buik,** Dat is, die in plaats van God te dienen en Zijne eer te verbreiden, anders

niets zoeken dan een lekker en gemakkelijk leven te leiden, en hunnen buik, alsof die hun God was, te dienen. **en *welker heerlijkheid*** Dat is, eer, die zij bij de mensen zoeken en waarop zij roemen. **is in hun schande,** Dat is, zoeken hunne eer in hetgeen hun schandelijk is, dat is zal hun gedijen tot tijdelijke en eeuwige schande. Of, *tot hunne schande.* **dewelken aardse dingen** Dat is, tijdelijke wellust en gemak. **bedenken.** Of, *bevroeden;* dat is, met de zinnen en het verstand naar trachten.

20. **Maar onze wandel** Of, *burgerschap,* dat is, burgerlijke verkering en wijze van leven der rechte Christenen. Zie Filipp. 1:27. **is in de hemelen,** Dat is, zodanig, dat zij altijd trachten niet naar aardse dingen, maar naar hemelse, en naar de heerlijkheid, die in de hemelen is weggelegd. Zie Col. 3:1,2. **waaruit wij** Grieks *uit welke;* namelijk plaats der hemelen. Zie dergelijke Matth. 2:9. **ook den Zaligmaker verwachten,** Namelijk om te komen oordelen de levenden en de doden; Hand. 1:11. ***namelijk den Heere Jezus Christus;***

21. **Die ons vernederd lichaam** Grieks *het lichaam onzer vernedering,* of, *ons lichaam der vernedering;* dat is, dit ons sterfelijk en verderfelijk lichaam. **veranderen zal,** Het Griekse woord betekent in gedaante of hoedanigheid veranderen. Zie 1 Cor. 15:52, enz. **opdat hetzelfde gelijkvormig worde** Namelijk in onverderfelijkheid, onsterfelijkheid en andere geestelijke eigenschappen. Zie 1 Cor. 15:48,49. **aan Zijn heerlijk lichaam,** Grieks *het lichaam Zijner heerlijkheid,* of *Zijn lichaam der heerlijkheid,* namelijk hetwelk Hij na Zijne opstanding, en nu nog in den hemel heeft. **naar de werking,** Dat is, naar Zijn goddelijke en alvermogende kracht, waardoor Hij alles vermag, en derhalve ook de opwekking en verandering onzer lichamen teweeg kan brengen. **waardoor Hij ook alle dingen Zichzelf kan onderwerpen.**

- 1. Zo dan, mijn geliefde** Namelijk dewijl onze burgerlijke verkering in den hemel is, en aldaar zulk ene heerlijkheid naar lichaam en ziel van *Christus* ons bereid is, gelijk in het laatst van het voorgaande hoofdstuk verklaard wordt, waarop deze woorden zien. **en zeer gewenste** Grieks *zeer begeerde*; dat is, die ik met grote begeerte en genegenheid des harten bemin, en naar welke ik zeer verlang. Zie Filipp. 1:8. **broeders, mijn blijdschap** Dat is, die mij oorzaak geeft, dat ik mij over uw geloof en Christelijken wandel verblijd en verheug. **en kroon**, Dat is, ene eer en sieraad van mijn dienst, door welke gij tot *Christus* bekeerd zijt. Alzo wordt een deugdzaame vrouw genaamd ene kroon haars mans, Spreuk. 12:4, en godzalige kinderen ene kroon hunner ouders, Spreuk. 17:6. Zie 1 Thess. 2:19; Openb. 3:11. **staat** Dat is, blijft standvastig; ene gelijkenis, genomen van krijgslieden, die in den strijd niet wijken noch vluchten, maar staande blijven. Zie 1 Cor. 16:13; Gal. 5:1; Ef. 6:11; Col. 4:12; 2 Thess. 2:15. **alzo** Namelijk gelijk gij tot nog toe gedaan hebt. Of, gelijk ik u nu onderwezen heb. **in den Heere**, Dat is, in het geloof en de gehoorzaamheid des Heeren *Christus*. Of, *door de kracht des Heeren*. geliefden!
- 2. Ik vermaan Euodia**, Deze twee vrouwen, gelijk uit Filipp. 4:3 blijkt, waren lidmaten van de gemeente der Filippensen, en hadden veel goeds gedaan tot bevordering des Evangelies, doch onder haar was enig misverstand en twist gerezen, die de gemeente ergerlijk en schadelijk was. **en ik vermaan Syntyche, dat zij eensgezind zijn** Namelijk niet alleen aangaande de leer, maar ook aangaande de toegenegenheid des gemoeds. Zie Filipp. 2:2, en Filipp. 3:16. **in den Heere**. Dat is, met een zodanige heilige eenheid, die de Heere ons beveelt, en die Hem aangenaam is.
- 3. En ik bid ook u, gij mijn oprechte** Zie van dit woord Filipp. 2:20, en 1 Tim. 1:2; Tit. 1:3. **metgezel**, Of, *jukgenoot*. Het Griekse woord betekent iemand, die een juk tezamen

trekt met een ander. Waardoor niet verstaan wordt de huisvrouw van Paulus, gelijk sommigen hebben gemeend; want het is zeker dat Paulus niet getrouwd was, toen hij den eersten brief schreef aan de Corinthiërs, gelijk blijkt 1 Cor. 7:7; en men leest nergens, en het is ook niet gelooflijk, dat hij daarna getrouwd is. Ook lijdt de Griekse taal niet wel dat dit van ene vrouw zou gezegd worden. Maar hierdoor wordt verstaan iemand van de leraars in de gemeente der Filippensen, die het juk van den dienst van het Evangelie getrouwelijk met den apostel gedragen en getrokken heeft, gelijk hij zodanigen elders noemt zijn Namelijk geschreven, ene gelijkenis, genomen van de inschrijving der burgers of der soldaten, in een register, om hen te kennen en voor rechte burgers of soldaten te houden. **en medestrijder**, Filipp. 2:25; Fil.:2; ene gelijkenis van twee ossen, die tezamen één juk trekken. Zie 2 Cor. 6:14. **wees dezen vrouwen** Namelijk die terstond genoemd zijn Namelijk geschreven, ene gelijkenis, genomen van de inschrijving der burgers of der soldaten, in een register, om hen te kennen en voor rechte burgers of soldaten te houden.. **behulpzaam**, Namelijk om haar weder tot eenheid te brengen. **die met mij gestreden hebben** Dit moet verstaan worden, niet dat zij het Evangelie met Paulus openlijk gepredikt hebben; want dat verbiedt de apostel de vrouwen, 1 Cor. 14:34,35, en 1 Tim. 2:12; maar dat zij in het bijzonder, om de belijdenis van de leer des Evangelies, veel tegenspoed en verdrukkingen standvastig hebben uitgestaan. De apostel gebruikt hier ene gelijkenis, genomen van degenen die om prijs streden. Zie 2 Tim. 2:5; Hebr. 10:32. **in het Evangelie, ook met Clemens**, Dit kan gevoegd worden, òf met het woord *behulpzaam*, òf met het woord *gestreden*. Of deze Clemens daarna een opziener der kerk van Rome is geweest, is onzeker. **en de andere mijn medearbeiders**, Namelijk in het werk van den dienst des Evangelies. Zie Rom. 16:3,9,21; Filipp. 2:25; Fil.:1,24. **welker namen** Dit spreekt de apostel van deze zijn Namelijk geschreven, ene gelijkenis, genomen van de inschrijving der burgers of der soldaten, in een register, om hen te kennen en voor rechte burgers of soldaten te

houden. e mede-arbeiders naar het oordeel der liefde; 1 Cor. 13:7. **zijn** Namelijk geschreven, ene gelijkenis, genomen van de inschrijving der burgers of der soldaten, in een register, om hen te kennen en voor rechte burgers of soldaten te houden. **in het boek** Dat is, in het register der uitverkorenen ten eeuwigen leven, waardoor Gods besluit der eeuwige verkiezing verstaan wordt. Zie Exod. 32:32,33; Luk. 10:20; Openb. 3:5, en Openb. 17:8, en Openb. 20:12,15. **des levens.**

4. Verblijdt u Zie Rom. 12:12; 2 Cor. 13:11; Filipp. 3:1. **in den Heere te allen tijd;** Namelijk niet alleen in tijd van voorspoed, maar ook van tegenspoed en verdrukking, alzo dezelve den Christenen zalig zijn; Jak. 1:2; zie Filipp. 2:17,18. **wederom zeg ik: Verblijdt u** Zie Rom. 12:12; 2 Cor. 13:11; Filipp. 3:1..

5. Uw bescheidenheid Of, *billijkheid, redelijkheid*, welke een bijzondere, treffelijke en nodige deugd is, als iemand niet blijft staan op het uiterste recht, maar zijnen naasten, om des vredes en stichting wille toegeeft, en gelijk als blijkt zoveel Gods Woord en een goede conscientie kan verdragen. Zie Rom. 15:1,2; 1 Cor. 9:19; 2 Tim. 2:24; Tit. 3:2. **zij allen mensen bekend. De Heere is nabij.** Dat is, overal bij ons, en hoort en ziet al onze woorden en ons doen. Of, is nabij met zijne toekomst om te oordelen, wanneer wij van al onze woorden en ons doen rekenschap zullen moeten geven; Jak. 5:9.

6. Weest in geen ding bezorgd; Namelijk met angstige bekommernis, voortkomende uit mistrouwen van Gods voorzienigheid, Matth. 6:25. Anders zijn de gelovigen ook schuldig voor de hunnen te zorgen; 1 Tim. 5:8. **maar laat uw begeerten** Dat is, de zaken die gij begeert en verzoekt. **in alles, door bidden en smeken, met dankzegging bekend worden** Dit wordt menselijkerwijze gesproken, want anderszins weet God van zichzelf al onzen nood en gebrek beter dan wij zelf. Zie Matth. 6:32. **bij God;**

7. En de vrede Gods, Zie van dezen vrede Rom. 5:1, en Rom. 14:17. **die alle verstand** Dat is, die een zo groot en uitnemend goed is, dat het van geen menselijk verstand kan begrepen, veel minder met menselijke tongen uitgesproken worden. **te boven gaat, zal uw harten en uw zinnen** Of, *uwe gedachten. bewaren* Het Griekse woord betekent met wacht of bezetting tegen de vijanden iets bewaren. Zie 1 Petr. 1:5. **in Christus Jezus.**

8. Voorts, broeders, al wat waarachtig is, al wat eerlijk is, Of, *deftig, statig.* al wat rechtvaardig is, al wat rein is, Of, *kuis.* al wat liefelijk is, Of, *vriendelijk.* al wat wel luidt, zo Of, *van goed gerucht is,* daar men wèl van spreekt. **er enige deugd is, en zo er enige lof is, bedenkt datzelve; Namelijk om dat met een ernstig voornemen en vlijt voor te stellen en te betrachten.**

9. Hetgeen gij ook Hier verklaart de apostel breder hetgeen hij tevoren in het algemeen vermaand had, dat zij hem zouden navolgen, Filipp. 3:17. **geleerd, en ontvangen, en gehoord, en in mij gezien hebt, doet dat; en de God des vredes** Zie Rom. 15:33, en Rom. 16:20; 2 Cor. 13:11; 1 Thess. 5:23. **zal met u zijn.** Namelijk met zijn genadige tegenwoordigheid, bijstand en zegen.

10. En ik ben grotelijks verblijd geweest in den Heere, Zie Filipp. 4:4. **dat gij nu eenmaal wederom verwakkerd zijt** Grieks *wederom groeiende, of, spruitende geworden zijt;* ene gelijkenis, genomen van de bomen, die des winters schijnen gestorven te zijn, en tegen den zomer wederom uitspruiten en groen worden. **om aan mij te gedenken;** Dat is, aan mijne nooddrift in deze banden. Of, *voor mij te zorgen.* **waaraan gij ook gedacht hebt,** Namelijk vòòr dezen, hoewel gij het niet hebt gezonden. **maar gij hebt de gelegenheid** Namelijk om de gift bekwamenlijk aan mij over te zenden. **niet gehad.**

11. Niet dat ik *dit* zeg vanwege gebrek; Dat is, als of ik gebrek had moeten lijden, of niet kon lijden. **want ik heb geleerd** Namelijk zo uit Gods Woord, als door de ervaring en oefening. **vergenoegd te zijn** Dat is, tevreden en wel gerust te zijn. Zie van deze deugd 1 Tim. 5:6; Hebr. 13:5. **in hetgeen ik ben.** Dat is, met die dingen die ik heb, al zijn zij weinig en sober. Of, *in den staat waarin ik ben.*

12. **En ik weet** Dat is, ik heb geleerd, gelijk tevoren. **vernederd te worden,** Namelijk door armoede en gebrek, en daarin tevreden te zijn. **ik weet** Dat is, ik heb geleerd, gelijk tevoren. **ook overvloed te hebben;** Dat is, overvloed van onderhoud hebbende, dien recht te gebruiken. **alleszins en in alles ben ik onderwezen,** De apostel gebruikt hier een Grieks woord, hetwelk eigenlijk betekent onderricht te worden in de verborgenheden van enigen godsdienst, die alle man niet waren geopenbaar, en wil daarmede te kennen geven, dat hij deze zaak ten volle verstaan en geleerd heeft. **beide verzadigd te zijn en honger te lijden, beide overvloed te hebben en gebrek te lijden.**

13. **Ik vermag** Dit doet hij daarbij, opdat hij niet schijne deze deugd zichzelf en zijnen krachten toe te schrijven. **alle dingen door** Namelijk al de voorzeide en dergelijke dingen. **Christus, Die mij kracht geeft.** Namelijk door de genade en werken Zijns Heiligen Geestes, zonder welke wij niets goeds kunnen denken noch doen; Joh. 15:5; 2 Cor. 3:5; Filipp. 1:29; en Filipp. 2:13.

14. **Nochtans hebt gij wel gedaan, dat gij met mijn verdrukking** Namelijk die ik hier lijd in banden, gebrek en armoede. **gemeenschap gehad hebt.** Dat is, dezelve u ter harte hebt laten gaan, alsof zij uzelf aanging, Hebr. 13:3. Of, *hebt ook aan mij mededeling gedaan in dezelve.*

15. **En ook gij, Filippensen, weet, dat in het begin** Dat is, van dien tijd af, dat ik onder u het Evangelie eerstmaal gepredikt heb. **des Evangelies, toen ik van**

Macedonie vertrokken ben, geen Gemeente mij *iets* Of, *met mij gemeenschap gehad heeft in rekening,* enz., namelijk hetzij tot mijne behoefte, of om aan andere arme gemeenten te overhandigen. **medegedeeld heeft tot rekening** Ene gelijkenis van getrouwe rentmeesters of kooplieden, die naarstiglijk in hunne rekenboeken optekenen wat en van wien zij iets ontvangen, wat zij uitgeven, en waartoe zulks besteed is, om goede rekenschap te houden en te kunnen geven. **van uitgaaf en ontvangst, dan gij alleen.**

16. **Want ook in Thessalonica** Zie van deze stad en des apostels verblijf in dezelve Hand. 17. **hebt gij mij eenmaal en andermaal gezonden, tot noodduft.**

17. **Niet dat ik de gave zoek, maar** Dat is, dat het mij zo zeer zou te doen zijn om uwe gaven, die gij mij gezonden hebt. **ik zoek de vrucht,** Dat is, dat uw geloof door zulke vruchten overvloedig betoond worde. Of, dat gij de vrucht en vergelding van deze uwe milddadigheid rijkelijk moogt verkrijgen. **die overvloedig is tot uw rekening.** Dat is, opdat ik gelijk als in mijn rekenboek mag aantekenen zulks van u ontvangen te hebben. Hij ziet hier ook op de voorgaande gelijkenis.

18. **Maar ik heb alles ontvangen,** Namelijk dat gij mij gezonden hebt, gelijk daarna verklaard wordt. **en ik heb overvloed;** Dat is, meer dan genoeg tot mijn onderhoud, zodat gij niet meer hoeft te zenden, gelijk ook de volgende woorden *ik ben,* enz. hetzelfde ook te kennen geven. **ik ben vervuld geworden,** Dat is, heb genoeg en overvloed. **als ik van Epafroditus ontvangen heb, dat van u gezonden was, als een welriekende** Grieks *als een reuk der welriekendheid.* De apostel ziet hier op de dankoffers des Ouden Testaments, die voorbeelden waren van onze geestelijke dankoffers in het Nieuwe Testament, waaronder mede zijn de werken der weldadigheid jegens de dienaren des Woords en de armen, die hij verklaart met deze beschrijving den Heere zeer aangenaam te

zijn, om hen daartoe meer en meer te verwekken. Zie Hebr. 13:16. reuk, een aangename offerande, Gode welbehagelijk.

19. Doch mijn God zal Namelijk in wien ik geloof, en wien ik dien in Zijne gemeente. naar Zijn rijkdom Namelijk alzo al de goederen dezer wereld Hem toebehoren, Ps. 24:1; 1 Cor. 10:26. Of, naar den rijkdom Zijner goeddadigheid, Ef. 2:4. vervullen Dat is, u overvloediglijk geven. al uw nooddrift, Dat is, al wat gij van node en van doen hebt tot uwe onderhouding. in heerlijkheid, Dat is, zeer heerlijk en milddadig. door Christus Jezus. Grieks *in Christus Jezus*.

20. Onzen God nu en Vader zij Dat is, die onze Vader is geworden door *Christus*, en wij Zijne kinderen, tot welke Hij vaderlijk gezind is, en die Hij vaderlijk zal verzorgen; Matth. 6:32; Joh. 20:17. de heerlijkheid in alle eeuwigheid. Grieks *tot de eeuwen der eeuwen*. Amen.

21. Groet alle heiligen in Christus Jezus; U groeten de broeders, die met mij zijn. Namelijk hier te Rome.

22. Al de heiligen groeten u, en meest die van het huis des Grieks *uit*; dat is, enigen die aan het hof van den keizer Nero hem dienen en van zijn huisgezin zijn. Zie Filipp. 1:13. keizers zijn.

23. De genade van Zie Gal. 6:18. onzen Heere Jezus Christus zij met u allen. Amen.